

Klaagliederen 1

1 Hoe eenzaam zit zij neer, die stad, eens zo dichtbevolkt! aleph Als een weduwe is zij geworden, zij die groot was onder de heidenvolken. Een vorstin onder de gewesten is verplicht tot herendienst.

2 Zij weent onophoudelijk in de nacht, beth en haar tranen stromen over haar wangen. Zij heeft geen trooster onder al haar minnaars. Al haar vrienden hebben trouweloos met haar gehandeld; ze zijn haar tot vijanden geworden.

3 Juda is in ballingschap gegaan vanwege de ellende gimel en vanwege de vele slavenarbeid. Zij woont onder de heidenvolken, zij vindt geen rust; al haar vervolgers halen haar in tussen de nauwe doorgangen.

4 De wegen van Sion treuren, daleth ze zijn zonder feestgangers. Al haar poorten zijn verwoest; haar priesters zuchten. Haar jonge vrouwen zijn bedroefd, en zijzelf – bitter is het haar.

5 Haar tegenstanders zijn aan het hoofd komen te staan, he haar vijanden zijn gerust. Want de HEERE heeft haar bedroefd om haar talrijke overtredingen. Haar kleine kinderen zijn in gevangenschap gegaan, vóór de tegenstander uit.

6 Uit de dochter van Sion trok waw al haar pracht weg. Haar vorsten zijn als herten geworden die geen weide vinden: krachteloos gingen zij vóór de vervolger uit.

7 Jeruzalem denkt zain in de dagen van haar ellende en haar ontheemding, aan al haar kostbaarheden die zij in de dagen van weleer bezat, toen haar volk in de hand van de tegenstander viel, en zij geen helper had, de tegenstanders haar zagen en lachten om haar ondergang.

8 Zwaar heeft Jeruzalem gezondigd; cheth daarom is zij tot een afgezonderde vrouw geworden. Allen die haar eerden, verachten haar, want zij hebben haar naaktheid gezien. Ja, zij, zij zucht en zij heeft zich naar achteren toe omgekeerd.

9 Haar onreinheid kleeft aan haar zomen; teth zij heeft niet gedacht aan haar einde. Wonderbaarlijk diep is zij gezonken, zij heeft geen trooster. Zie, HEERE, mijn ellende, want de vijand maakt zich groot.

10 De tegenstander heeft zijn hand uitgespreid jod over al haar kostbaarheden; immers, zij heeft heidenvolken zien binnengaan in haar heiligdom, van wie U geboden had dat zij niet mogen komen in Uw gemeente.

11 Heel haar bevolking zucht kaph op zoek naar brood. Zij hebben hun kostbaarheden gegeven voor voedsel, om hun ziel te verkwikken. Zie, HEERE, en aanschouw, hoe veracht ik geworden ben!

12 Raakt het u allen niet, voorbijgangers? lamed Aanschouw en zie of er leed is als mijn leed, dat mij is aangedaan, waarmee de HEERE mij bedroefd heeft op de dag van Zijn brandende toorn.

13 Vanuit de hoogte heeft Hij vuur gezonden mem in mijn beenderen, en Hij heerst daarover. Hij heeft voor mijn voeten een net uitgespreid, Hij heeft mij naar achteren toe doen omkeren, Hij heeft mij tot verwoesting overgegeven, de hele dag ziek gemaakt.

14 Het juk van mijn overtredingen is aangeboden, nun door Zijn hand zijn zij samengevlochten; zij zijn op mijn nek geklommen. Hij heeft mijn kracht doen struikelen. De Heere heeft mij in hun handen gegeven; ik kan niet opstaan.

15 De Heere heeft al mijn machtigen samech in mijn midden verworpen. Hij heeft een samenkomst over mij uitgeroepen om mijn jongemannen te breken. Als in een wijnpers heeft de Heere de maagd, de dochter van Juda, getreden.

16 Vanwege deze dingen ween ik, ain mijn oog, mijn oog laat water neerstromen, omdat de Trooster Die mijn ziel verkwikt ver van mij is. Mijn zonen zijn ontzet, want de vijand had de overhand.

17 Sion spreidt haar handen uit, pe maar zij heeft geen trooster. Wat Jakob betreft heeft de HEERE geboden: Zijn omstanders zullen zijn tegenstanders zijn. Jeruzalem is geworden als een afgezonderde

vrouw onder hen.

18 Rechtvaardig is Hij, de HEERE, tsade want ik ben Zijn bevel ongehoorzaam geweest. Luister toch, alle volken, en zie mijn leed: mijn jonge vrouwen en mijn jongemannen zijn in gevangenschap gegaan.

19 Ik riep tot mijn minnaars, koph maar zij hebben mij bedrogen. Mijn priesters en mijn oudsten hebben de geest gegeven in de stad, toen zij voedsel zochten voor zichzelf om hun ziel te verkwikken.

20 Zie, HEERE, hoe het mij bang te moede is; resj mijn ingewanden zijn vol onrust, mijn hart keert zich om in mijn binnenste, want ik ben zeer ongehoorzaam geweest; buiten heeft het zwaard mij van kinderen beroofd, binnenshuis is het als de dood.

21 Zij horen hoe ik zucht, sjin maar ik heb geen trooster. Al mijn vijanden horen mijn onheil, zij zijn vrolijk, omdat U dat hebt gedaan. U hebt de dag gebracht die U aangekondigd hebt, maar zij zullen zijn net als ik.

22 Laat al hun kwaad voor Uw aangezicht komen, taw en doe met hen zoals U met mij gedaan hebt vanwege al mijn overtredingen. Want talrijk zijn mijn zuchten, en mijn hart is afgemat.

Klaagliederen

Na het boek Jeremia volgt het boek *Klaagliederen*. Volgens de traditie is ook dit boek van de hand van Jeremia. Men komt daar op o.a. omdat we van Jeremia weten dat hij *een klaaglied* schreef naar aanleiding van de dood van koning Josia. 2 Koningen 23:28-30 De dood van deze koning was een tragedie om allerlei redenen. Hij was de koning die – geheel in overeenstemming met de profetieën van Jeremia – het geloof van Israël wilde ontdoen van alle wildgroei aan godsbeelden en diensten. Josia was daar al mee bezig toen Jeremia nog niet eens officieel als profeet optrad. Koning Josia kreeg een extra stimulans – bij de zuivering van alles wat aangekoekt was aan het geloof – toen een boekrol was aangetroffen in de offerkist van de tempel. Iedereen is het wel met elkaar eens dat dit *het boek Deuteronomium* geweest moet zijn. 2 Koningen 22:8-13 Op het moment dat de koning een spiegel voorgehouden kreeg – toen hij dat boek las en inzag hoe groot de afwijking was van God bedoeling – heeft hij met nog grotere inzet de daad bij het woord gevoegd. Overal waar hij kon in Jeruzalem en Juda – maar ook in het gebied dat vroeger tot het Noordrijk behoorde – heeft hij de godsdienst gezuiverd van vreemde invloeden. Dat ging er niet zachtzinnig aan toe. Niet alleen de tempels voor andere goden en de altaren en beelden, maar ook de priesters gingen voor de bijl. Het was deze koning menens. Zijn plotselinge overlijden bracht een schok teweeg. Nog steeds is niet helemaal duidelijk wat er nou misging. Was Josia overmoedig? Vertrouwde hij er ten onrechte op dat de God die hij diende hem overal uit zou redden? Wat was het geval? Koning Necho van Egypte trok door het land van Juda en Israël in de richting van Assur. Necho had op dat moment geen verkeerde bedoelingen met Israël of Juda – zo meldde hij ook aan koning Josia – maar hij trok op om Assur bij te staan in de strijd tegen het opkomende Babel. Koning Necho beriep zich voor zijn goede intentie – in het bericht aan Josia – zelfs op de HEERE, de God van Israël. Egypte wilde wereldleider worden. We schrijven dan ongeveer 609 v Chr. Koning Necho moet het dus nog afgeraden hebben, maar hij kon niet voorkomen dat Josia met zijn leger tegen het leger van het grote Egypte optrok. In de schermutselingen die ontstonden is Josia gedood. Dramatisch. Iedereen werd er door overvallen. Ook mensen als Jeremia waren aangeslagen en dat niet alleen omdat de koning omgekomen was in de strijd. Er waren veel vragen omdat deze koning in de ogen van de orthodoxie zo goed bezig was. Vragen ook aan de HEERE. Als eerbetoon heeft Jeremia in die situatie *een klaaglied* gedicht voor de overleden koning Josia. 2 Kronieken 35:25 *Jeremia maakte een klaaglied over Josia. Tot op deze dag bezingen alle zangers en zangeressen in hun klaagliederen Josia, want zij maakten er een*

verordening van in Israël. En zie, ze zijn opgeschreven bij de klaagliederen. Wie delen van dit klaaglied op de dood van Josia terugzoekt in het boek Klaagliederen wordt bijvoorbeeld gewezen op Klaagliederen 4:20 *Onze levensadem, de gezalfde van de HEERE, resj is in hun kuilen gevangen, hij van wie wij gezegd hadden: in zijn schaduw zullen wij leven onder de heidenvolken!* Op deze manier wordt Jeremia's naam al vroeg in verbinding gebracht met *het boek Klaagliederen*. De eer die koning Josia ten deel valt bij zijn overlijden wordt onthouden aan zijn zoon Jojakim die de hervorming – die ingezet was onder zijn vader – de nek omdraait en de afgoden opnieuw alle ruimte geeft. Jeremia 22:18 *Daarom, zo zegt de HEERE over Jojakim, de zoon van Josia, de koning van Juda: Zij zullen over hem geen rouw bedrijven: Ach mijn broer, of: Ach zuster! Zij zullen over hem geen rouw bedrijven: Ach heer, of: Ach majesteit!*

Jeremia, de wenende profeet.

Het klaaglied over de koning, de stad en het meisje.

Het zingen van een *klaaglied* naar aanleiding van de dood van een geliefde koning is op zich niet nieuw. Zo maakte David al een *klaaglied* toen koning Saul en zijn zoon Jonathan omgekomen waren in de strijd. 2 Samuel 1:17,18 *7 David hief dit klaaglied aan over Saul en over Jonathan, diens zoon. Hij zei dat men de nakomelingen van Juda het Lied van de boog zou leren.* Later schreef David ook nog een *klaaglied* ter gelegenheid van de moord op/de dood van Abner. 2 Samuel 3:33,34 *De koning hief een rouwklacht aan over Abner en zei: Is Abner dan gestorven zoals een dwaas sterft? Uw handen waren niet gebonden, en uw voeten niet in bronzen boeien geslagen, maar u bent gevallen zoals men valt door onrechtvaardige mensen. Toen huilde het hele volk nog meer over hem.* Het is een oude traditie die diep verweven is met de moeilijke momenten in de geschiedenis van Israël. Zo zong Jozef al een *klaaglied* ter gelegenheid van het overlijden van zijn vader Jakob. Genesis 50:10 *Toen ze bij de Doornendorsvloer kwamen, die zich aan de overzijde van de Jordaan bevindt, bedreven ze daar rouw over hem met een grote en zeer zware rouwklacht. Hij hield zeven dagen rouw over zijn vader.* Tot nu toe lezen we van *klaagliederen* over gestorven mensen. Maar *klaagliederen* over verwoeste steden – zoals Jeruzalem – zijn ook niet onbekend. Zo schreef Ezechiël op aanwijzing van de HEERE een *Klaaglied* over Tyrus. Ezechiël 27:1,2 *Het woord van de HEERE kwam tot mij: En u, mensenkind, hef een klaaglied aan over Tyrus.* Eerst wordt de heerlijkheid van de havenstad Tyrus – welke producten verscheept werden naar het binnenland – en vervolgens de teloorgang bezongen. In die zin was het een soort van ‘levensloop-lied’. Ezechiël schreef ook op wat God Hem ingaf als *klaaglied* over Israël onder de metafoor van de leeuw en de wijnstok. De leeuw van Juda en de wijnstok die beiden een groots begin kenden, maar ook een treurig einde. Aan het einde lezen we in Ezechiël 19:14 *Dit is een klaaglied en het werd een klaaglied.* Niet alleen Jeremia en Ezechiël kennen trouwens zulke *klaagliederen*. Jesaja weet er van mee te praten in Jesaja 23:1-14, hoewel hij *het klaaglied* ook als parodie inzet bij de begrafenis van de koning van Babel. Jesaja 14. Ook Amos krijgt van God een vooruitziende blik en zingt een *klaaglied over Israël*. Amos 5:1,2 *Luister naar dit*

woord dat Ik aanhef over u, een klaaglied, huis van Israël. Zij is gevallen, zij zal niet meer opstaan, de maagd Israël. Zij ligt verlaten op haar land, er is niemand die haar opricht. In het Nieuwe Testament wordt duidelijk dat er wellicht veel veranderd is vergeleken met de tijd van Jakob of David – maar *het klaaglied* is een levende traditie gebleven. Dat merken we bijvoorbeeld aan de klaagvrouwen die bij elkaar komen om het overlijden van de dochter van de synagogeleider te betreuren. Mattheus 9:23-26 *Toen Jezus in het huis van de leidinggevende kwam, en de fluitspelers en de misbaar makende menigte zag, zei Hij tegen hen: Vertrek, want het meisje is niet gestorven, maar het slaapt. En zij lachten Hem uit. Toen de menigte weggestuurd was, ging Hij naar binnen en greep haar hand; en het meisje stond op. En het gerucht hierover verspreidde zich door heel dat gebied.* Jezus was zo anders – in zijn optreden – als Johannes de Doper. Men moest als contrast wel eens denken aan het kinderlied dat alles te maken heeft met momenten van verdriet en vreugde en de traditie om daarbij te zingen. Mattheus 11:17-19 *Wij hebben voor jullie op de fluit gespeeld, maar jullie hebben niet gedanst; wij hebben klaagliederen voor jullie gezongen, maar jullie hebben geen rouw bedreven. Want Johannes is gekomen, hij at niet en hij dronk niet, en ze zeggen: Hij heeft een demon. De Zoon des mensen is gekomen, Die wel at en dronk, en ze zeggen: Ziedaar, een vraatzuchtig mens en een drinker, een vriend van tollenaars en zondaars. Maar de Wijsheid is gerechtvaardigd door Haar kinderen.*

Wij hebben op de fluit gespeeld, maar jullie hebben niet gedanst; klaagliederen gezongen, maar jullie hebben geen rouw bedreven.

Oude en jonge tradities rondom het sterven van een gelovig mens.

Uit de geschiedenis van Mattheus krijg je de indruk dat deze liederen beroepshalve wordt gezongen. De klaagvrouwen worden door Jezus naar huis gestuurd. Dat zou de Heere niet zo gauw doen met echte familie en vrienden. Het gaat om mensen die een vaste rol spelen in de rituelen rondom overlijden en dood. Mensen die in onze tijd beroepshalve optreden in zo'n geval, zijn bij ons ook niet onbekend. Zo hebben wij de begrafenisondernemer en de dragers. We hebben speciale begraafplaatsen en in onze tijd wisselende 'tradities en gewoontes', zoals zand op de kist in het graf scheppen of bloemen op de kist werpen. Op de begraafplaats is een speciale persoon die – met de begrafenisondernemer – voorop loopt bij de stoet. Hij of zij houdt bij welke plaatsen eventueel geschikt zijn en zorgt voor het graven van het graf. Ook ziet hij toe op de plaatsing van de steen en of het allemaal binnen de regels en afspraken van de begraafplaats gebeurt. Een christelijke begrafenis is – voor velen – een troostrijke gelegenheid om bij het afscheid van de overleden persoon niet alleen aan hem of haar persoonlijk, maar ook aan zijn of haar God te denken. De God van de Bijbel, de Vader van onze Heere Jezus Christus biedt perspectief over dood en graf heen: opstanding uit het graf en eeuwig leven in het komende Koninkrijk. Ook hetgeen wat vanuit het geloof zichtbaar en tastbaar is geworden in het leven van de overledene, spreekt mensen aan en bemoedigt tot in onze ziel. We zouden – als we de overweging van de dominee of de priester en de gebeden tijdens de rouwdienst met elkaar vergelijken – verschillende overeenkomsten kunnen opmerken met *het klaaglied*. Ook wordt er in zo'n dienst gezongen, soms zelfs relatief veel. De intentie van de christelijke rouwdienst is hoop en troost te bieden aan de nabestaanden in de verdrietige tijd van

het afscheid. Ook zal men positieve en eervolle zaken uit het leven van de overledene naar voren halen om hem of haar postuum te eren. Als het goed is, gaat alle lof en dank naar God. Het mooiste is wanneer er bij het leven of in de periode rondom het sterven signalen van boven zijn gekomen waarmee God aangeeft, dat Hij het is Die deze man of vrouw tot Zich genomen heeft. Daar gaat een enorme troost van uit. Soms moet men dit er met de haren bijlslepen, maar vaak is er bij gelovige mensen die aanraking van de hemel met de aarde onmiskenbaar. Hoe bijzonder is het wanneer het leven in het Nieuwe Verbond uit verzoening, maar ook door de kracht van de Heilige Geest – in al zijn onvolmaaktheid wat ons betreft, maar toch – iets heeft laten zien van de nieuwe verwevenheid van God en mens in deze tijd van bedeling. Hoe vaak is het predikanten niet gegeven om de door de mensen zelf gekozen Bijbeltekst uit te werken op een wijze die Bijbels en gelovig licht laat vallen op de overledene. Hoewel wij dus – zeker als christenen – een mooie traditie hebben en een verbreding en verdieping aanreiken bij het afscheid, moeten wij constateren dat er veel aan rouwgebruiken is vervallen. Te denken valt aan het gesloten houden van de gordijnen en het dragen van rouwkleding gedurende een bepaalde tijd. Het zal niet zo zijn dat wanneer de meeste weduwen en weduwnaars zeggen ‘dat het gemis zwaarder wordt naarmate de tijd voortschrijdt’ er een relatie gezocht moet worden met de afschaffing van verschillende rouwgebruiken, maar het is en blijft een vraag of dit wel zo verstandig is geweest. De media weten zich verzekerd van hoge kijkcijfers en oplages wanneer ze menselijke ellende – waaronder overlijden en omgaan met ziekte en de dood – in boeken of tv-programma’s aan de orde stellen. Zij springen in het gat dat de samenleving zelf heeft laten ontstaan. Maar of het – behalve de portemonnee van uitgevers en tv-producenten – helpt, is een grote vraag? Ook het Maatschappelijk Werk zorgt voor praatgroepen en rouwverwerking. Het is en blijft goed wellicht om het – als bij herhaling – uit te spreken. Een luisterend oor, echte belangstelling en een arm om je heen is zeer welkom bij tijd en wijle. Lotgenoten kunnen veel voor elkaar betekenen.

Een tijd van rouw.

Waarom een klaaglied?

Bij de klaagliederen bekruipt je onvermijdelijk de vraag: ‘Waarom doet men dit?’ Het zal zo zijn dat men voor de gelegenheid allerlei klaagliederen achter de hand had. Het gaat dan om het afscheidsritueel van gewone mensen. Mogelijk heeft men hier en daar een kleine aanpassing in de tekst gemaakt; een bijzondere toepassing op de persoon zelf. Maar onmiskenbaar zullen er klaagliederen in omloop geweest zijn die op deze of die situatie van toepassing zijn. Het helpt de omgeving – die net als wij niet altijd goed kan omgaan met lijden en verdriet en dood – om woorden te geven aan geloof en medeleven en medelijden. Wanneer we letten op de uit de Bijbel overgeleverde klaagliederen – zoals van de hand van koning David – dan kunnen we moeilijk anders concluderen dan dat koning David een klaaglied schreef

dat helemaal toegesneden is op het dramatische overlijden koning Saul en zijn zoon Jonathan en de legeroverste van Israël: Abner.

Klaaglied van David over Saul en Jonathan

2 Samuel 1:17-27

David hief dit klaaglied aan over Saul en over Jonathan, diens zoon. Hij zei dat men de nakomelingen van Juda het Lied van de boog zou leren. Zie, het is geschreven in het Boek van de Oprechte.

O sieraad van Israël, op Uw hoogten ligt hij, gesneuveld. Hoe zijn de helden gevallen! Maak het niet bekend in Gath, breng de boodschap niet op de straten van Askelon, anders verblijden de dochters van de Filistijnen zich, anders springen de dochters van de onbesnedenen op van vreugde. Bergen van Gilboa, laat geen dauw of regen meer op u zijn, op de hooggelegen velden; want daar is het schild van de helden smadelijk weggeworpen, het schild van Saul, niet meer gezalfd met olie. Zonder bloed van gesneuvelden, zonder vet van helden week de boog van Jonathan niet terug; ook het zwaard van Saul kwam niet leeg terug. Saul en Jonathan, bemind en geliefd in hun leven, in hun dood niet gescheiden, waren sneller dan arenden, sterker dan leeuwen. Dochters van Israël, ween over Saul, die u kleedde met scharlaken, met weelde, die u sieraad van goud deed dragen op uw kleding. Hoe zijn de helden gevallen in het midden van de strijd! Jonathan ligt gesneuveld op uw hoogten! Ik ben benauwd om jou, mijn broeder Jonathan! Je was mij zeer lief; je liefde was mij wonderlijker dan de liefde van vrouwen. Hoe zijn de helden gevallen, de strijdwapens verloren!

Klaaglied van David over Abner

2 Samuel 3:31-34

David zei tegen Joab en tegen al het volk dat bij hem was: Scheur uw kleren, trek rouwgewaden aan en bedrijf rouw voor Abner uit. En koning David volgde de baar. Toen zij Abner in Hebron begroeven, begon de koning luid te huilen bij het graf van Abner, en ook heel het volk huilde. De koning hief een rouwklacht aan over Abner en zei:

Is Abner dan gestorven zoals een dwaas sterft? Uw handen waren niet gebonden, en uw voeten niet in bronzen boeien geslagen, maar u bent gevallen zoals men valt door onrechtvaardige mensen.

Toen huilde het hele volk nog meer over hem.

Het klaaglied als geïnspireerde tekst

De klaagliederen zijn inhoudelijk zo verschillend dat moeilijk gesproken kan worden van een bepaalde vaste structuur. Het is werkelijk een klaaglied dat ter gelegenheid van de overlijden van die en die is gemaakt. Alleen het typische *klaaglied metrum* zal gelijk geweest zijn, waarover later. De mooie kant van een klaaglied dat wij aantreffen in de Bijbel, is dat het een stempel van goedkeuring van God heeft ontvangen. Het is met andere woorden geïnspireerde tekst. God Zelf heeft de woorden ingegeven. Laten we eerlijk zijn, ook wij zijn bij tijden bijzonder geschokt of verdrietig door een overlijden. Ook wij worden bestormd door vragen 'Wat is er gebeurd. Hoe dit zo heeft kunnen lopen?' Maar ook wat de

plaats van God daarin is. Natuurlijk zijn wij op zoek naar troost, naar lichtpuntjes in de duisternis. Wij grijpen ons soms met al ons hebben en houwen vast aan de laatste strohalm waaruit we enige troost of hoop peuren. Wij zijn op zoek naar de plaats van God en zoeken naar een teken om onze bange harten tot rust te brengen in de hoop en de zekerheid 'dat het goed is', 'dat hij of zij bij God is'. Met alle respect voor predikanten en priesters maar een zekere eenzijdigheid lijkt ons niet vreemd. Het lijkt niet zoveel uit te maken 'Wat er ook gebeurd is' en 'bij wie het ook maar gebeurd is' wanneer lijden en sterven de kerk binnenkomt lijkt 'troost' het enig mogelijke antwoord. Later, bij de wederkomst van de Heere zal blijken of de woorden die werden gesproken tijdens de rouwdienst ook enige overeenstemming vertonen met de feitelijke situatie. Dit geldt vermoedelijk ook van de gelovige mensen die vanuit een Gereformeerde Gemeente ten grave werden gedragen in het meest zwarte doemscenario van de eeuwige dood. Daar is men weer vaak mogelijk te somber. Hoewel de gelovigen met Christus het oordeel zullen uitvoeren – en ook in dit leven over enig inzicht zullen beschikken – kunnen we elkaar bemoedigen maar ook reëel houden door te zeggen dat God het laatste Woord heeft en dat dat maar goed is ook. 1 Korintiërs 6:2 *Weet u niet dat de heiligen de wereld zullen oordelen?* De vraag stellen is haar beantwoorden. Wij weten dit wellicht wel, maar dan nog blijft er alleen al het onderlinge verschil van inzicht tussen christenen, wat maakt dat we onzeker kunnen zijn op dit punt. Die onzekerheid behoeven we niet te hebben, wanneer we het boek Klaagliederen lezen. Omdat dit boek niet alleen stem geeft aan het verdriet van Israël, maar we zijn er van overtuigd dat het een genormeerde stem is. Met andere woorden: *Klaagliederen* is een Bijbelboek. Het is God Zelf Die door middel van Zijn profeet Zijn volk dit lied in de mond geeft. Dat maakt deze liederen nog meer van waarde. En wat blijkt? Het is niet alleen maar troost. Integendeel bijna. Het lied geeft woorden aan de ernst van de situatie. Als de eerste hoofdstukken ons niet bedriegen komen vooral 'het verloren liggen in schuld' en 'de realiteit van Gods toorn' aan de orde. De Klaagliederen geven voldoende aanleiding voor reflectie. Ook maken ze ons reëel wat betreft onze positie voor God. De Klaagliederen zijn – op zijn minst – een les in bescheidenheid. In die zin hebben de Klaagliederen ook een belangrijke functie. Niet alleen de functie om stem te geven aan het verleden. Door *het herdenken* vragen we ons af 'Wat is er gebeurd?' Maar ook krijgt de hoorder/lezer en zanger handvaten voor de toekomst. Antwoord op de vraag: 'Wat moeten wij doen?'

DE WAARDE VAN HERDENKEN IS DAT WE BLIJVEN DENKEN

Loeije

© 2008 B.A. Janssen Postbus 1008
3720 BA, Amstelveen www.loeije.nl

Jeremia is de schrijver van de Klaagliederen.

Het gegeven dat Jeremia de schrijver van de Klaagliederen zou zijn heeft oude papieren. Maar feitelijk wordt het boek in de Hebreeuwse Bijbel niet met die naam gesierd. Het boek wordt aanvankelijk genoemd naar het eerste woord van de eerste tekst en dat is 'ach' of 'ach hoe'. HB *Echa*. In de Talmoed – een Joods commentaar op de Bijbel – heet het boek *Klaagliederen* oftewel (HB) 'Qinoot'. Zo wordt het ook door de rabbijnen genoemd. Een niet onbelangrijke rol is daarbij vermoedelijk weggelegd voor de

Septuagint oftewel de Griekse vertaling van de Hebreeuwse Bijbel. Deze is tot stand gekomen rond 200 v Chr. De Septuagint heeft veel gezag gekregen binnen de Joodse gemeenschap in de diaspora. Grieks was de wereldtaal in die tijd. De Septuagint – in goed Nederlands *de vertaling van de Zeventig* – is genoemd naar de 70 of 72 geleerden die zich met de vertaling bezig gehouden zouden hebben en – volgens het verhaal – onafhankelijk van elkaar tot een identieke vertaling kwamen. In de Septuagint wordt een duidelijke link gelegd tussen het boek Klaagliederen en de profeet Jeremia. Voorafgaand aan de eerste zin van het eerste hoofdstuk – van het boek Klaagliederen in de Griekse vertaling – lezen we het volgende: *Nadat Israël in ballingschap gevoerd en Jeruzalem verwoest was, zette Jeremia zich neer, klaagde over Jeruzalem en sprak.* Omdat de christelijke kerk zich in eerste instantie baseerde op de toegankelijke Griekse tekst van de Oude Testament, nam de gezaghebbende Vulgata – de Latijnse vertaling van de Katholieke Kerk – dit gegeven uit de Septuagint over. De Statenvertaling die zich in het begin ook sterk laat leiden door de Vulgata, doet hetzelfde. Op die manier is de titel van het boek *Klaagliederen van Jeremia* – zoals we hem in de Statenvertaling aantreffen – redelijk ingeburgerd geraakt. Daar is misschien wel wat op af te dingen maar de papieren van deze zienswijze zijn – zoals gezegd – erg oud, zeker zo'n 2200 jaar. Denk aan 2 Kronieken 35:25 (zie boven) maar ook aan de Talmoed, de rabbijnen en de Septuagint. De Talmoed vormt het Joods commentaar op de Tenach, wat wij het Oude Testament noemen. De Talmoed is na de Tenach het belangrijkste boek binnen het Jodendom. Verschillende rabbijnen zijn in die commentaren met elkaar in discussie over de interpretatie van *de wet en de profeten*. Er is een *Babylonische Talmoed*. Deze is ontstaan tussen 500 en 1000 na Chr. in de grote Joodse gemeenschap in Mesopotamië. Toevallig kennen we een traktaat uit deze Talmoed van de hand van de rabbijn Baba Bathra. Hij zegt 'dat het boek *Jeremia*, *de boeken 1 en 2 Koningen* en *Klaagliederen* van de hand zijn van Jeremia.' Ook is er een *Jeruzalemse Talmoed* ontstaan rondom Jeruzalem ongeveer 350 na Chr. Natuurlijk zijn er mensen die er anders over denken. Zij geloven niet dat Jeremia de schrijver is van de Klaagliederen. Zij hebben er naar hun idee goede redenen voor om tot een andere conclusie te komen dan de traditie. Een groot nadeel bij mensen die tot andere conclusies komen dan de tijdgenoten, is de tijd. Zouden wij na 2500 jaar beter inzicht hebben dan de mensen die er bij wijze van spreken met de neus opstonden? De vraag stellen is haar beantwoorden. Daarbij komt nog het volgende: De opname van *Klaagliederen* in de canon van de heilige Schrift, is moeilijk voorstelbaar zonder de verbinding met een gezaghebbende naam zoals die van Jeremia.

Het boek Klaagliederen

De vijf feestrollen.

In de Joodse traditie hoort het boek *Klaagliederen* bij de vijf feestrollen. (HB) De *Megilot*. Deze vijf Bijbelboeken werden achtereenvolgens gelezen bij de vijf feesten oftewel gedenkdagen van Israël.

De vijf feestrollen.	De Megilot
Hooglied	Het Paasfeest
Ruth	Het Pinksterfeest
Klaagliederen	Gedenkdag van de tempelverwoesting op de 9 ^{de} AB. De vasten- en rouwdag in juli/augustus.
Prediker	Loofhuttenfeest
Esther	het Poerimfeest

Het Oude Testament heeft in de Bijbel een wat andere volgorde van de boeken dan *de Tenach*. *De Tenach* is de Joodse aanduiding voor wat wij *het Oude Testament* noemen. Het is een zogenaamd letterwoord **Tenach**. De **T** staat voor **Thora** = De Wet, de eerste vijf boeken van de Bijbel. De **N** staat voor **Nebiim** = De Profeten en de **Ch** voor **Chetubim** = De Geschriften. Als de Heere Jezus het in Lucas 24 heeft over de Wet en de Profeten en de Psalmen, doelt Hij op de Joodse Tenach. Lucas 24:44 *En Hij zei tegen hen: Dit zijn de woorden die Ik tot u sprak toen Ik nog bij u was, dat alles vervuld moest worden wat over Mij geschreven staat in de Wet van Mozes en in de Profeten en in de Psalmen.* De Joodse traditie heeft *de Klaagliederen* niet direct na Jeremia opgenomen, maar gevoegd bij de Chetubim, de Geschriften. Inhoudelijk past het daar wellicht ook het beste omdat er meer bijzondere hymnen zijn opgenomen zoals het boek van de Psalmen en het Hooglied. In de Chetubim = Geschriften vinden we de volgende boeken: Psalmen, Job, Spreuken, Ruth, Hooglied, Prediker, Klaagliederen, Esther, Daniël, Ezra, Nehemia en Kronieken. In de Septuaginta – de Griekse vertaling van de Tenach – is wel nadrukkelijk de verbinding gelegd tussen Jeremia en de Klaagliederen.

De alfabet-liederen

Het zijn maar vijf hoofdstukken die Klaagliederen tot een Bijbelboek maken, maar ze zijn wel bijzonder in hun soort. Zo zijn vier van de vijf hoofdstukken in *acrostichon* geschreven. Wij kennen een acrostichon bijvoorbeeld in het Wilhelmus. Elk nieuw couplet van dat lied begint met de volgende letter van het **W i l h e l m u s**. In die zin zijn *de Klaagliederen* redelijk uniek. Daarvan vormen overigens niet de eerste letters een woord. Feitelijk zijn het gedichten die *het Hebreeuwse alfabet* volgen op die manier dat de eerste zin begint met een *a* de tweede met een *b* enz. en de laatste zin met een *z*. In dit geval de Aleph, Beth, Gimel, Daleth enz. Binnen de Hebreeuwse Bijbel is het alfabet-lied overigens niet uniek, want hetzelfde valt op te merken bij Psalm 9, 10, 25, 34, 37, 111, 112, 119 en 145. Omdat het Hebreeuwse alfabet uit 22 letters bestaat, hebben de meeste hoofdstukken ook 22 verzen. Klaagliederen 3 kent echter 66 verzen. De dichter heeft het zo aangepakt dat hij de eerste drie zinnen van het derde hoofdstuk achtereenvolgens begint met een *a* en daarna drie zinnen met een *b*. enz. Het is dus ook een acrostichon, maar dan een bijzondere. Het is een drievoudige acrostichon. Bij het vijfde lied is deze opzet losgelaten. Men vindt het alfabet aan de beginregels niet meer terug, maar wel in de lengte van

hoofdstuk 5. Klaagliederen 5 kent namelijk wel 22 verzen naar het aantal letters in het Hebreeuwse alfabet. De abc-vorm helpt bij het reciteren van een Klaaglied. Wat bij Jeremia duidelijk wordt – de oproep aan de klaagvrouwen – zien we ook in de traditie: men leert de Klaagliederen uit het hoofd om ze bij gelegenheid samen op te kunnen zeggen. Ook maakt het abc duidelijk dat in dit geval Jeremia – voor zijn gevoel – iets van a tot z heeft uitgewerkt.

Klaagliederen 3	Een drievoudige acrostichon
1 Ik ben de man die ellende gezien heeft <i>aleph</i> door de stok van Zijn verbolgenheid.	<i>Aleph</i>
2 Mij heeft Hij geleid en doen gaan <i>aleph</i> in duisternis, en niet in licht.	<i>Aleph</i>
3 Ja, Hij heeft telkens weer Zijn hand <i>aleph</i> tegen mij gekeerd, de hele dag.	<i>Aleph</i>
4 Hij heeft mijn vlees en mijn huid doen wegtere- ren, <i>beth</i> Hij heeft mijn beenderen gebroken.	<i>Beth</i>
5 Hij heeft tegen mij aan gebouwd en Hij heeft mij omsingeld <i>beth</i> met gal en moeite.	<i>Beth</i>
6 In duistere oorden doet Hij mij wonen, <i>beth</i> als degenen die allang dood zijn.	<i>Beth</i>
	<i>Enz.</i>

Er is niet alleen een bijzonderheid op het punt van het alfabet. De Klaagliederen hebben ook een bepaalde maat. Het zogenaamde *Klaaglied-ritme*. De maat ontstaat door de afwisseling van drie lettergrepen en twee lettergrepen. Op die manier ontstaat een bepaald ritme dat wel het *Qina-metrum* wordt genoemd. Dit metrum brengt volgens insiders een klagende sensatie over. Deze droeve cadans kom je ook in de Psalmen 74, 79 en 80 tegen. Jeremia wordt wel *de wenende profeet* genoemd. Zo wordt hij soms ook op schilderijen afgebeeld. Hier zou de term *Jeremiëren = klagen* vandaan komen, hoewel die term bij ons de gevoelswaarde van ‘zeuren’ heeft gekregen. Met onze gevoelswaarde van het woord *Jeremiëren* wordt aan de Klaagliederen geen recht gedaan.

Klaaglied over Jezus (Donatello 1400)

Jeremia leert klaaglied over Jeruzalem aan klaagvrouwen.

In zijn boek geeft Jeremia voldoende aanknopingspunten voor de idee dat hij de schrijver van de Klaagliederen is. Hij lijdt niet alleen zienderogen aan de hele situatie, maar geeft ook zelf – namens de HEERE – de opdracht om Klaagliederen te maken en te zingen over het lot van de stad Jeruzalem en haar inwoners. Jeremia 9:17-21 *Zo zegt de HEERE van de legermachten: Let op en roep de klaagvrouwen, dat ze komen, stuur boden naar de kundige vrouwen, dat zij komen, en laten zij zich haasten en over ons een*

rouwklacht aanheffen, zodat de tranen uit onze ogen naar beneden stromen, en onze oogleden van water vloeien. Want uit Sion wordt het geluid van een rouwklacht gehoord: Hoe zijn wij verwoest! Wij schamen ons diep, omdat wij het land hebben moeten verlaten, omdat zij onze woningen omvergeworpen hebben. Hoor dan het woord van de HEERE, vrouwen, laat uw oor het woord uit Zijn mond vernemen. Leer uw dochters een rouwklacht, elke vrouw haar vriendin een klaaglied, want de dood is onze vensters binnengeklommen, onze paleizen binnengekomen, om de kleine kinderen van de straat uit te roeien, de jongemannen van de pleinen. Het is niet toevallig dat Jeremia in het bijzonder de vrouwen oproept om dit klaaglied uit het hoofd te leren en het ook over te brengen op hun dochters. Het zijn meestal de klaagvrouwen die dit soort liederen in verdrietige omstandigheden ten gehore brengen. Het is goed om te weten dat de stem van *het Klaaglied* in het boek Jeremia wordt gehoord naast die van *het oordeel* – met het zwaard en de honger en de pest – en *de profetieën over de volken* waarin een volk als Babel het einde aangezegd krijgt. De tegenstelling tussen deze teksten is groot, maar ze komen uit eenzelfde mond, Jeremia en uit eenzelfde bron, de HEERE. De onontkoombaarheid van het oordeel en de hardheid die aan meedogenloosheid grenst, lijkt in schril contrast te staan met de schok die het vonnis te weeg brengt bij het volk en de profeet. Het verdriet, de rouw, het berouw en de roep om erbarming klinkt vanuit het boek Klaagliederen uit dezelfde mond als waar het harde vonnis vandaan kwam. Tegelijkertijd roepen de Klaagliederen de HEERE op om de vijanden niet te sparen, maar met dezelfde hevigheid te straffen als waarmee Hij Zijn eigen volk vonniste. Zo dicht als goed en kwaad bij elkaar liggen, zo nauw grenzen ook *het oordeel van God* en *de roep om wraak op de volken en de rouw om de vernietiging van de stad Jeruzalem en de tempel* en aan elkaar.

Klaagvrouwen

Klaaglied over Jeruzalem

We gaan naar de tekst van Klaagliederen 1. Er is in die tijd niet veel van Jeruzalem overgebleven. Er was al bijna geen mens meer toen de vijandelijke legers de stad binnenvielen. Voor zover er nog mensen in Jeruzalem waren, namen ze de vlucht. Diezelfde nacht krioelde het van soldaten in de paleistuin. Zelfs de koning had de benen genomen. Iedereen probeerde het vege lijf te redden, maar het bleek te vergeefs. Even verderop werden ze alsnog in hun kraag gegrepen door de Chaldeeën. In de stad Jeruzalem werden nog een kleine duizend mensen aangetroffen. De rest was gevlucht of dood. Dood door de honger, door de pest of door de strijd. 745 van de overlevenden werden weggevoerd in ballingschap. De rest – een stelletje armoedzaaiers – bleef achter. Een maand later ging de tempel in vlammen op. Voor de zekerheid werden de muren omvergehaald. Het leger van Babylonië heeft niet veel van Jeruzalem

overgelaten. Jeremia 39:8-10 Niet alleen ontbreken de mensen, maar God is er ook niet meer. Klaagliederen 1:1 *Hoe eenzaam zit zij neer, die stad, eens zo dichtbevolkt! Als een weduwe is zij geworden, zij die groot was onder de heidenvolken. Een vorstin onder de gewesten is verplicht tot herendienst.* Vroeger was Jeruzalem een stad met allure. In de tijd van koning David en Salomo was Jeruzalem de hoofdstad van het rijk Israël dat een groot deel van het Midden Oosten in zijn greep hield. De buurlanden waren in die tijd onderworpen aan de macht van Israël. Ze keken tegen het volk van God op. Ook waren ze onder de indruk van de God van het volk Israël. Maar God schittert op dit moment door afwezigheid. Wat ooit een goed huwelijk was, lijkt voorgoed voorbij. Niet dat God Zich heeft laten scheiden van Zijn volk en het verbond van Zijn kant heeft opgebroken, maar God lijkt wel dood. Uit andere Bijbelgegevens bij Ezechiël blijkt dat de HEERE de tempel voortijdig verlaten heeft. De tempel is verwoest. Jeruzalem dat eeuwenlang de aanwezigheid uitstraalde van Gods heerlijkheid, is alles kwijt; haar vrijheid, haar grootheid.

Als een weduwe is zij geworden, zij die groot was onder de heidenvolken.

Vriend of vijand?

Jeruzalem heeft veel vrienden gehad. Op een gegeven moment was Jeruzalem het centrum van een coalitie tegen de vijand. Jeremia 27 Bijna alle omliggende landen waren met hun afgevaardigden in de stad. Kom daar nu eens om. De vrienden zijn veranderd. Nu Jeruzalem geslachteerd wordt, probeert iedereen een graantje mee te pikken. De voormalige vrienden gedragen zich als lijkenpikkers. Niemand lijkt oog te hebben voor het drama dat zich afspeelde in die stad. Klaagliederen 1:2 *Zij weent onophoudelijk in de nacht, en haar tranen stromen over haar wangen. Zij heeft geen trooster onder al haar minnaars. Al haar vrienden hebben trouweloos met haar gehandeld; ze zijn haar tot vijanden geworden.* Bij de profetieën tegen de volken worden we gewaar wat God tegen de buurvolken heeft. Een van de dingen die Hem diep gegriefd heeft, is de wijze waarop ze zich gedragen hebben toen de inwoners van Jeruzalem en Juda totaal reddeloos waren. In plaats van een hand uit te steken, spotten de buuren met Israël. Ze lachten hun midden in hun gezicht uit. Leedvermaak had de plaats ingenomen van vriendschap. Edom maakte het leven van de ballingen extra zwaar door hen over te leveren aan de vijand en soms zelfs te doden en de achtergebleven kostbaarheden in de verlaten stad Jeruzalem te roven.

Haar tranen stromen over haar wangen. Zij heeft geen trooster.

Minnaars

Met *minnaars* wordt in de richting gekeken van de afgoden. Daar liepen de inwoners van Jeruzalem mee weg. En God had nog zo gezegd: *'Gij zult geen andere goden naast Mij hebben.'* De HEERE is een jaloers God. Toen alles misging zei Hij: *'Laat je minnaars je maar helpen.'* Maar die staken geen hand uit. Dat konden ze ook niet. Afgoden bestaan namelijk helemaal niet. Daar is Israël wel achter gekomen. Dat ligt anders bij de vrienden. Maar ook die lieten het afweten. Egypte leek – tijdens de belegering – nog even te hulp te komen, maar kroop al gauw in zijn schulp. Maar Juda dan? Jeruzalem wordt toch omgeven door het gebied van Juda. Daar wonen de volksgenoten. Kunnen die niet iets doen? Juda heeft genoeg aan zijn eigen problemen. De inwoners zijn als ballingen weggevoerd. Ze zitten in Babel op hun hurken in kampen waar de ballingen bijeen gedreven zijn. Klaagliederen 1:3 *Juda is in ballingschap gegaan vanwege de ellende en vanwege de vele slavenarbeid. Zij woont onder de heidenvolken, zij vindt geen rust; al haar vervolgers halen haar in tussen de nauwe doorgangen.* Juda heeft genoeg aan zijn eigen problemen. We zien Jeremia over de stadsmuur kijken of wat daar nog van over is. Het roept herinneringen op aan de feestdagen. Toen de Judeeërs van alle kanten met hun dieren de stad naderden. Ze kwamen om te offeren. Om te zingen. Om de HEERE en elkaar te ontmoeten. Driemaal per jaar trok elk gezin naar de stad voor een feest van de HEERE. Een nieuwe generatie ontmoette elkaar. Dat was toen. Maar nu zijn de wegen leeg. De tempel, het hart van de stad is er uit gerukt. De priesters – voor zover nog aanwezig – hebben niets te doen. Klaagliederen 1:4 *De wegen van Sion treuren, ze zijn zonder feestgangers. Al haar poorten zijn verwoest; haar priesters zuchten. Haar jonge vrouwen zijn bedroefd, en zijzelf – bitter is het haar.* De mensen uit Juda en Jeruzalem hebben het niet meer voor het zeggen. Ze zijn vreemdeling in hun eigen stad en land. Buitenlanders hebben de leiding overgenomen. Als ze zeggen: *'He jij daar. Je gaat mee.'* Dan heb je maar te gaan. Daar helpt geen lieve moeder aan en zelfs geen lieve HEERE. Sterker, het is de HEERE die hen dit aandoet. Het is vanwege hun zonden dat hen dit overkomen is. Er is niets tegen te doen. Zelfs hun leiders hebben de benen genomen, al heeft hen dat ook niet geholpen. Klaagliederen 1:5,6 *Haar tegenstanders zijn aan het hoofd komen te staan, haar vijanden zijn gerust. Want de HEERE heeft haar bedroefd om haar talrijke overtredingen. Haar kleine kinderen zijn in gevangenschap gegaan, vóór de tegenstander uit. Uit de dochter van Sion trok al haar pracht weg. Haar vorsten zijn als herten geworden die geen weide vinden: krachteloos gingen zij vóór de vervolger uit.*

Haar vorsten zijn als herten geworden die geen weide vinden: krachteloos gingen zij vóór de vervolger uit.

Het volk moet de schuld bij zichzelf zoeken.

Jeruzalem wordt van hot naar her gesleept. De vijand heeft de strategie van *verdeel en heers* en de

ballingen hebben dat geweten. Het was net alsof men hen geen plek gunde als mens. Ze werden behandeld alsof ze een plant waren en zich zouden hechten aan de grond wanneer men hen te lang op één plaats zouden laten staan. Ze kwamen niet tot rust. Ze konden niets opbouwen. Onwillekeurig gingen ze de huidige situatie vergelijken met die van toen. Klaagliederen 1:7 *Jeruzalem denkt ten tijde van haar nood en haar zwervend bestaan aan alle kostbaarheden die zij vanouds bezat.* Het doet gewoon pijn om nu met vroeger te vergelijken. Neem nu de vijanden. Die keken vroeger op tegen Jeruzalem. Met groot respect liepen vreemdelingen door de stad Jeruzalem. Het volk werd met alle égarde behandeld. Dat was hen zo tegen gevallen. Het is al eerder gezegd, maar soms herhalen we zaken als de verbijstering groot is. De buitenlanders ontpopten zich als vijanden. Niemand die ook maar een hand uitstak naar hen. Klaagliederen 1:7 *Jeruzalem denkt zain in de dagen van haar ellende en haar ontheemding, aan al haar kostbaarheden die zij in de dagen van weleer bezat, toen haar volk in de hand van de tegenstander viel, en zij geen helper had, de tegenstanders haar zagen en lachten om haar ondergang.* Ze hadden het aan zichzelf te wijten, dat wel. Maar de gevolgen waren niet om aan te zien. Buitenlandse mensen die vroeger hoog opgaven van de stad, verachtten haar nu. Het viel ook niet te ontkennen dat de heerlijkheid van weleer in zijn tegendeel was verkeerd. Klaagliederen 1:8 *Zwaar heeft Jeruzalem gezondigd; daarom is zij tot een afgezonderde vrouw geworden. Allen die haar eerden, verachten haar, want zij hebben haar naaktheid gezien. Ja, zij, zij zucht en zij heeft zich naar achteren toe omgekeerd.* God houdt er niet van als Zijn volk andere goden achterna loopt. Hij ziet dat als overspel. God zag Jeruzalem als Zijn vrouw, maar Jeruzalem was Hem niet trouw. Het is vanwege hun zware zonden dat zij tot voorwerp van spot werden, dat voelen ze zelf ook zo.

Zwaar heeft Jeruzalem gezondigd;

Als het huwelijk – lees het verbond – met God opgebroken wordt, moet het huwelijk tussen de mensen het ook ontgelden. Het is de onreinheid en de naaktheid waarmee de HEERE Zijn volk voor schut zet. De mensen uit andere landen zien hun niet op zijn mooist; integendeel, zo wil je als mens eigenlijk niet gezien worden. Klaagliederen 1:9 *Haar onreinheid kleeft aan haar zomen; zij heeft niet gedacht aan haar einde. Wonderbaarlijk diep is zij gezonken, zij heeft geen trooster. Zie, HEERE, mijn ellende, want de vijand maakt zich groot.* In plaats dat de mensen uit het buitenland te hulp schieten, hebben de mensen uit Juda en Jeruzalem alleen maar last van die mensen. Als er dan niemand meer is van wie iets goeds te verwachten is, wenden de mensen zich weer tot de HEERE. Misschien zal God Zich hun lot aantrekken. Hij is een barmhartig God. De HEERE heeft toch ook wel gezien hoe buitenlanders – die normaal niet eens op het tempelplein mogen komen – de tempel binnengingen en roofden wat ze roven konden. Om vervolgens de hele boel in de fik te steken. Dat zal God toch ook wel iets doen. De HEERE heeft toch wel gezien hoe geschokt de inwoners van Jeruzalem reageerden. Klaagliederen 1:10 *De tegenstander heeft*

*zijn hand uitgespreid over al haar kostbaarheden; immers, zij heeft heidenvolken zien binnengaan in haar heiligdom, van wie U geboden had dat zij niet mogen komen in Uw gemeente. En toen moesten ze ook nog met die mensen een deal maken om toch nog aan wat eten en drinken te kunnen komen. Een kapitaal vroegen die mensen voor brood, maar ze betaalden. Het was niet anders. Ziet de HEERE wel hoe ze veracht worden? Doet het Hem niets? Klaagliederen 1:11 *Heel haar bevolking zucht op zoek naar brood. Zij hebben hun kostbaarheden gegeven voor voedsel, om hun ziel te verkwikken. Zie, HEERE, en aanschouw, hoe veracht ik geworden ben!**

Briefjes in Klaagmuur

Als alle andere hulp uitblijft, roept men tot God.

De meeste landen die aan Israël grenzen zijn meer dan buurland. Denk aan volken als Moab en Ammon en Edom en de Arabische woestijnvolken. Wie nauwlettend toeziet weet dat die volken op de een of andere manier uit hetzelfde hout gesneden zijn als Israël. Edom stamt af van Ezau, de broer van Jakob de zoon van Izaäk, de zoon van Abraham. Moab en Ammon zijn zonen van Lot, de neef van Abraham. De woestijnvolken van Arabië stammen af van Ismael, de zoon van Abraham en Hagar. Ieder die de geschiedenis een beetje kent weet dat deze mensen eigen wegen zijn gegaan, maar feit is en blijft de nauwe verwantschap. Men kent elkaar. Men kent ook de God van Israël, de God van Abraham, Izaäk en Jakob. Men had een ambivalente verhouding met elkaar. In de tijd van Israëls successen werd opgekeken tegen hun broer. Hoewel men zelf kennelijk afstand had genomen van het geloof van Israël, kon men niet ontkennen dat God Zijn volk Israël een bijzondere plek had gegeven tussen de volken. Aanvankelijk was er respect en wellicht verborgen jaloezie. Vermoedelijk is er altijd wel een oppervlakkig besef geweest van verwantschap. Maar als het volk van Juda op zoek is naar empathie bij die volken op het moment dat het helemaal niet goed gaat, komen ze bedrogen uit. Klaagliederen 1:12 *Raakt het u allen niet, voorbijgangers? Aanschouw en zie of er leed is als mijn leed, dat mij is aangedaan, waarmee de HEERE mij bedroefd heeft op de dag van Zijn brandende toorn.* Vaak hadden de volken met een zekere jaloezie naar Israël gekeken. God had Israël uitgekozen en zij moesten het maar uitzoeken naar het zich liet aanzien. Grote wonderen had de HEERE gedaan. Hij had Israël bevrijd uit de slavernij van Egypte en Hij had aan Zijn volk een eigen land gegeven. *De Richterentijd* was er een met grote ups en downs, maar *de Koningentijd* onder David en Salomo nam Israël en Jeruzalem mee in de vaart der volkeren. Er werd met verholen jaloezie naar gekeken. Israël is mogelijk niet altijd even fijntjes zijn omgegaan met hun positie en hun God. Toen de buurvolken tot de onderliggende partij behoorden zal de (verre) verwantschap ook wel eens in hun voordeel gewerkt hebben. Langere tijd zaten ze als volken in hetzelfde schuitje als vazal van Babel. Dat moet een gevoel van verbondenheid gegeven hebben als *bloedbroeders*. Ook is er ooit sprake geweest van een plan om te komen tot een coalitie van Juda met de buurvolken, een gezamenlijk optrekken tegen het grote Babel. Jeremia 27 Het waren ook 'partners in

crime', zeg maar. Maar nu was er iets heel anders aan de hand. God strafte zijn volk en hoe? Die kant van God had men nog niet gezien. Israël hoopt op medelijden. Klaagliederen 1:12,13 *Vanuit de hoogte heeft Hij vuur gezonden mem in mijn beenderen, en Hij heerst daarover. Hij heeft voor mijn voeten een net uitgespreid, Hij heeft mij naar achteren toe doen omkeren, Hij heeft mij tot verwoesting overgegeven, de hele dag ziek gemaakt.* Geloof heeft niet alleen voordelen. *Uitverkiezing* blijkt de kop te zijn van een geldstuk dat ook nog een andere kant heeft: dat van de straf op de zonden. *Het oordeel.* God komt tot Zijn volk met zegen en vloek, met beloften en dreigementen. De Vader, Die Zijn kind liefheeft straft het. Hebrreeën 12. Israël geeft ruitelijk toe dat het gezondigd heeft. Het is echter de vraag of ze zich gerealiseerd hebben dat God Zijn dreigementen net zo strikt uitvoert als Zijn beloften. Dat hebben ze zich niet gerealiseerd. Daar komen ze nu achter. Het voelt alsof de HEERE al hun overtredingen bij elkaar gezocht heeft. Hij heeft er een groot pakket van gemaakt en dat als een zware last op hun schouders gelegd. Klaagliederen 1:14 *Het juk van mijn overtredingen is aangebonden, door Zijn hand zijn zij samengevlochten; zij zijn op mijn nek geklommen. Hij heeft mijn kracht doen struikelen. De Heere heeft mij in hun handen gegeven; ik kan niet opstaan.* Israël is totaal niet opgewassen tegen de vijand. De HEERE nam afstand van de leiders van Jeruzalem. Ook de nieuwe generatie kon niet werkelijk hoop bieden voor de toekomst. Ze vielen bij bosjes in de strijd. Het ging er zo bloedig aan toe dat de metafoor van de wijnpers zich opdringt. Het was als vloeide er bloed als wijn in de pers. God heeft Zijn volk overgegeven aan de dood. Klaagliederen 1:15 *De Heere heeft al mijn machtigen in mijn midden verworpen. Hij heeft een samenkomst over mij uitgeroepen om mijn jongemannen te breken. Als in een wijnpers heeft de Heere de maagd, de dochter van Juda, getreden.*

Als in een wijnpers heeft de Heere de maagd, de dochter van Juda, getreden.

Het lot van de kinderen.

Het meest aangrijpend is toch altijd het lot van kinderen in de oorlog. Dat een volk niet in staat is het meest kwetsbare te beschermen, versterkt het gevoel van machteloosheid. Daar komt nog iets bij. Juist degene die het volk had kunnen troosten, de HEERE was zo ver weg. Klaagliederen 1:16 *Vanwege deze dingen ween ik, mijn oog, mijn oog laat water neerstromen, omdat de Trooster Die mijn ziel verkwikt ver van mij is. Mijn zonen zijn ontzet, want de vijand had de overhand.* Als het volk Israël probeert medelijden te wekken bij de burenen – omdat ze de harde hand van God voelen – komen ze bedrogen uit bij de volken. De buurvölker hebben hun masker van vriendelijkheid afgelegd. De beleefdheden behoren tot het verleden. Vandaag ontpoppen ze zich als vijanden. Het komt telkens terug. Men kan er niet over uit. Het moet een traumatische ervaring geweest zijn. Mensen raken teleurgesteld in hun naasten die ze rekenden tot hun kennissen of zelfs vrienden. Maar in hun hart weten ze ook wel beter. Het is niet een mens die hun dit aan doet, maar God. Klaagliederen 1:17 *Sion spreidt haar handen uit, maar zij heeft geen trooster. Wat Jakob betreft heeft de HEERE geboden: Zijn omstanders zullen zijn tegenstanders zijn. Jeruzalem is geworden als een afgezonderde vrouw onder hen.* Israël geeft toe dat het ongehoorzaam is

geweest aan God. Ze hebben het er zelf naar gemaakt. Men erkent God in Zijn recht. Wat hun nog rest misschien is medeleven van de volken. Medemenselijkheid is toch het minste wat je mag verwachten in zo'n situatie. Iedereen kan zich indenken wat het is om je kind te verliezen. Het valt op dat Israël de moed niet opgeeft. Er zal toch begrip zijn bij de buren voor hun verdriet? Klaagliederen 1:18 *Rechtvaardig is Hij, de HEERE, want ik ben Zijn bevel ongehoorzaam geweest. Luister toch, alle volken, en zie mijn leed: mijn jonge vrouwen en mijn jongemannen zijn in gevangenschap gegaan.* Maar Israël krijgt nul op zijn rekest. Niemand die begrip opbrengt. Niemand die iets van medeleven toont. Er is niemand die een hand uitsteekt. Wie de voortdurende poging van Israël ziet om medeleven te ontvangen van de kant van hun medemens en van de kant van de buurvolken, ziet ook hoe hoog en diep de verwachting blijkbaar was dat ze op hun medemens zouden kunnen rekenen. Maar Egypte en de andere volken zijn als de staf waar een mens op wil steunen, maar die hem dwars door de hand steekt. Ezechiël 29:7 *Wanhopig kijkt de bevolking van Jeruzalem naar de leiders, de priesters, de oudsten. Maar die hebben de handen vol om zelf het hoofd boven water te houden. Klaagliederen 1:19 Ik riep tot mijn minnaars, maar zij hebben mij bedrogen. Mijn priesters en mijn oudsten hebben de geest gegeven in de stad, toen zij voedsel zochten voor zichzelf om hun ziel te verkwikken.*

Het juk van mijn overtredingen is aangebonden, door Zijn hand zijn zij samengevlochten; zij zijn op mijn nek geklommen.

Als er geen situatie is waar het volk van God enige hoop uit kan putten, dan is er alleen nog de HEERE. Maar er is – zo blijkt hier wellicht – iets wat hen ervan weerhoudt om tot God te gaan. Dat zijn hun zonden. Ze weten heel goed wat de oorzaak van hun ellende is. Hun overtredingen staan tussen God en hen in. Ze zijn zich ook nog van iets anders bewust: Alleen wanneer ze hun zonden belijden kunnen ze tot God gaan. En dat doen ze. Tenslotte wenden ze zich tot God. Klaagliederen 1:20 *Zie, HEERE, hoe het mij bang te moede is; mijn ingewanden zijn vol onrust, mijn hart keert zich om in mijn binnenste, want ik ben zeer ongehoorzaam geweest; buiten heeft het zwaard mij van kinderen beroofd, binnenshuis is het als de dood.* Wanneer het volk het gevoel heeft echt tot het hart van God doorgedrongen te zijn, komen ze met hun klacht bij Hem. Er is niemand die hen troost. Niemand die het voor hen opneemt. Met de buurvolken hebben ze het ook helemaal gehad. Jarenlang verkeerden ze in de veronderstelling dat ze op vriendschappelijke voet leefden met hun naasten, maar nu zien ze het ware gezicht van de ander. L'ennemi c'est l'autre. De ander is de vijand. Het volk Israël laat nu ook zelf elk restje sympathie varen. Ze doen hun beklag bij God en vragen of Hij ook hun buurvolken een lesje wil leren. Klaagliederen 1:21 *Zij horen hoe ik zucht, maar ik heb geen trooster. Al mijn vijanden horen mijn onheil, zij zijn vrolijk, omdat U dat hebt gedaan. U hebt de dag gebracht die U aangekondigd hebt, maar zij zullen zijn net als ik.* Zij hebben als volk van God veel verkeerd gedaan, maar laat de HEERE de daden van de buurvolken niet vergeten. Laat de HEERE vooral ook de andere volken maar eens hard aanpakken. Klaagliederen 1:22

Laat al hun kwaad voor Uw aangezicht komen, en doe met hen zoals U met mij gedaan hebt vanwege al mijn overtredingen. Want talrijk zijn mijn zuchten, en mijn hart is afgemat.

Zij weent onophoudelijk in de nacht, en haar tranen stromen over haar wangen.

Geen troost bij vrienden. Dan troost zoeken bij God.

Pas als alles hen uit handen wordt genomen, komt er iets van erkenning van schuld en overgave. De minnaars hebben het volk in de steek gelaten. De vrienden zijn niet te hulp geschoten. Integendeel. Leedvermaak werd hun deel. De vrienden van vroeger ontpopten zich als de vijanden. Waar waren de broers? Die zaten in ballingschap. Waar waren leidinggevende instanties? Die zijn druk met zichzelf in de weer om het bange hoofd boven water te houden. Is er dan niemand die kan helpen?

Het volk Israel vindt geen troost bij de voormalige vrienden

Klaagliederen 1:2	Zij weent onophoudelijk in de nacht, en haar tranen stromen over haar wangen. Zij heeft geen trooster onder al haar minnaars. Al haar vrienden hebben trouweloos met haar gehandeld; ze zijn haar tot vijanden geworden.
Klaagliederen 1:7	Jeruzalem denkt in de dagen van haar ellende en haar ontheemding, aan al haar kostbaarheden die zij in de dagen van weleer bezat, toen haar volk in de hand van de tegenstander viel, en zij geen helper had, de tegenstanders haar zagen en lachten om haar ondergang.
Klaagliederen 1:8	Zwaar heeft Jeruzalem gezondigd; daarom is zij tot een afgezonderde vrouw geworden. Allen die haar eerden, verachten haar, want zij hebben haar naaktheid gezien. Ja, zij, zij zucht en zij heeft zich naar achteren toe omgekeerd
Klaagliederen 1:12	Raakt het u allen niet, voorbijgangers? Aanschouw en zie of er leed is als mijn leed, dat mij is aangedaan, waarmee de HEERE mij bedroefd heeft op de dag van Zijn brandende toorn.
Klaagliederen 1:17	Sion spreidt haar handen uit, maar zij heeft geen trooster. Wat Jakob betreft heeft de HEERE geboden: Zijn omstanders zullen zijn tegenstanders zijn. Jeruzalem is geworden als een afgezonderde vrouw onder hen.
Klaagliederen 1:18	Rechtvaardig is Hij, de HEERE, want ik ben Zijn bevel ongehoorzaam geweest. Luister toch, alle volken, en zie mijn leed: mijn jonge vrouwen en mijn jongemannen zijn in gevangenschap gegaan.
Klaagliederen 1:19	Ik riep tot mijn minnaars, maar zij hebben mij bedrogen. Mijn priesters en mijn oudsten hebben de geest gegeven in de stad, toen zij voedsel zochten voor zichzelf om hun ziel te verkwikken
Klaagliederen 1:21	Zij horen hoe ik zucht, maar ik heb geen trooster. Al mijn vijanden horen mijn onheil, zij zijn vrolijk, omdat U dat hebt gedaan. U hebt de dag gebracht die U aangekondigd hebt, maar zij zullen zijn net als ik.

Niets en niemand stond het volk terzijde. Toen wendde men zich tot de HEER. Men erkende zijn schuld en zocht de barmhartigheid van de Allerhoogste. Bij alle ellende was er één lichtpuntje: De HEERE Zelf.

Toen riep het volk de Naam van de HEERE aan.

Klaagliederen 1:9	Zie, HEERE, mijn ellende, want de vijand maakt zich groot
Klaagliederen 1:11	Zie, HEERE, en aanschouw, hoe veracht ik geworden ben!
Klaagliederen 1:20	Zie, HEERE, hoe het mij bang te moede is

Men gaf de moed niet snel op. Wat de voormalige vrienden betreft lijkt men bijna niet te kunnen geloven dat ze zo hardvochtig zijn. Voor Israëls doen doet men werkelijk een hartstochtelijke beroep op het medeleven van bevriende buurvolken. Als het medeleven en de hulp uitblijft probeert men het met het oordeel van de HEERE. Maar ook het feit dat hun God dit zijn eigen volk aandoet, verandert weinig aan het gedrag van de vroegere vrienden. Pas tegen het einde van het eerste Klaaglied dringt het onvermijdelijke door in de geest van het volk: Hun vrienden van vroeger hebben hen laten vallen als een baksteen. Wanneer dit inzicht doorbreekt is het vonnis gauw klaar. Normaal zou je zoiets zelfs je vijanden niet toewensen. Maar nu ze door hun vrienden zo in de kou gezet zijn, mag God die mensen ook wel zo behandelen als Hij Zijn eigen volk behandelde. Het volk Israël heeft zijn lesje geleerd. Als het er op aan komt, hebben ze niets aan hun vrienden. Alleen God kan hen redden.

De Klaagmuur

